

„*Abban a farmerba jól nézel ki.*”
A (bVn) variabilitásának vizsgálata a BUSZI tesztfeladataiban¹

A (bVn) gyakran vizsgált változó a magyar szociolingvisztikában. Az, hogy két változata, a [bVn] és a [bV] közül melyik jelenik meg, illetve melyiket ítélik helyesnek, függhet az adatközlő korától, nemétől, iskolázottságától, illetve a beszédhelyzet formalitásától (Váradí 1995/1996, Kontra 2003, Mátyus 2009).

Az előadás első részében röviden bemutatjuk, hogy a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú második és harmadik/negyedik változataiban (BUSZI-2 és BUSZI-3, -4) a tesztfeladatok alapján mely független változók befolyásolják a [bV] és [bVn] változatok közti választást. Az előadás középpontjában a következetesség kérdése áll: a második részben megvizsgáljuk, hogy az adatközlők milyen mértékben következetesek, illetve a következetességben milyen mintázatokat fedezhetünk föl.

Ha egy mondatban több helyen is előfordul a (bVn), nagy változatosságot tapasztalhatunk a következetesség tekintetében: pl. *ebbe az ügyben, abban az értelemben* (Váradí 1994: 130), *ebben a helyzetben* (BUSZI-2), de ezt a jelenséget nehezen magyarázhatnánk stílusváltással (Váradí 1994: 130). A BUSZI-2 és a BUSZI-3, -4 alkalmas a (bVn) változó használatában megjelenő következetesség vizsgálatára. Az interjúk tesztfeladataiban 10 olyan mondat van, amely két (bVn)-os változó példányt tartalmaz. Ezek a mondatok különböző feladattípusokhoz tartoznak, és különböznek nyelvtani szerkezet szerint is.

Meg fogjuk vizsgálni, hogy

- mely feladattípusban következetesebb a változó használata,
- mely nyelvtani szerkezetben következetesebb a változó használata,
- a különböző kvótákhoz tartozó/különböző korú, nemű, iskolázottságú adatközlők különböznek-e következetesség tekintetében.

Ehhez a BUSZI-2 összes (50 db) és a BUSZI-3, -4 jelenleg lejegyzett 70 interjójának tesztfeladatait vizsgáltuk meg. A tesztfeladatokban 6 feladattípust vizsgáltunk: kulcsszavas mondatkiegészítés, keretmondatos mondatkiegészítés, minimális párok, szólista, lassú olvasás és gyors olvasás.

Hipotéziseink a következők:

1. Szignifikáns különbség lesz a (bVn) változó használatában kvóták (adatközlőcsoportok foglalkozás szerint), illetve nemek, kor és iskolázottság szerint.
2. A legtöbb feladattípus között kicsi lesz az eltérés, de (Váradí 1995/1996 alapján) feltételezzük, hogy a legalacsonyabb a törlés aránya a minimális párok és a szólista esetében, a legmagasabb pedig a gyors olvasásnál lesz.
3. A tesztfeladatokban a (bVn) változó használatában nagyfokú következetesség lesz tapasztalható. Nagyobb ingadozás lesz tapasztalható az olvasási feladatokban, főként a gyors olvasásban, mivel ott a legalacsonyabb az önfigyelem mértéke.

Vizsgálataink részben igazolták 1. és 2. hipotéziseinket: a kvótáknak, illetve a kornak és az iskolázottságnak van szignifikáns hatása a változó használatára, azonban a vizsgálat előtanulmány-jellege miatt a nem hatása nem vizsgálható. A különböző feladattípusokban kapott eredmények között kicsi az eltérés, de a legkisebb a törlés aránya a minimális párok, a legnagyobb pedig a gyors olvasás esetén volt.

¹ Ez a tanulmány a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú BUSZI-2 és BUSZI-3, -4 adatbázisának felhasználásával készült. Az adatbázisokat az MTA Nyelvtudományi Intézete Élőnyelvi osztályának nyelvészei hozták létre 1987 és 2007 között, OTKA (legutóbb K 60403) és AKP támogatással, a kutatásvezető Kontra Miklós volt.

Irodalom

- Kontra, M. (szerk.) 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Mátyus, K. 2009. Az inessivusi (bVn) nyelvtani szerepei. *III. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia*. 69–86.
- Várad, T. 1994. Hesitations between Inessive and Illative forms in Hungarian. Hunyadi László (szerk.) [Debrecen] *Studies in Applied Linguistics* 1. 123–140.
- Várad, T. 1995/1996. Stylistic Variation and the (bVn) Variable. *Acta Linguistica Hungarica* 43. 295–309.